14. क इदं दुष्करं कुर्यात्

स्वाध्याय

1.

1) **चन्दनदासेन अमात्यराक्षस्य गृहजन: कुत्र रक्षित्:?**

स्वगृहे

अन्यत्र

मित्रगृहे

अरण्ये

2) **नन्दाय किं रोचते स्म ?**

अर्थ:

प्रजाकल्याणम्

युद्धम्

धर्मवृद्धि

3) **तृणानाम् .... सः विरोध: कीदृश: ?**

अग्निम्

अग्निना

अग्ने:

अग्नि:

4) **चन्द्नदास स्वगतं वदति, अहं तु .... |**

निर्दोष

साशङ्क्

मुक्तदोष:

जातदोष:

5) भीता: पुर्वराजपुरुषा: पौराणां गृहेषु गृहजनं निक्षिप्य् देशान्तरं .... |

व्रजति

व्रजत:

व्रजन्ति

व्रजन्ते

6) चाणक्य: यदा आहययति तदा .... अपि साशङ्क: भवति |

निर्दैष:

निर्दोषा:

निर्दोषेण्

निर्दोषै

2.

1) चाणक्य: स्वशिष्याय् किं कथयति ?

- चाणक्य: स्वशिष्याय् कथयति - "वत्स, श्रेष्ठी चन्दनदास: अत्र आनेतव्य:|"

2) चन्द्रगुप्ताय किं रोचते ?

- प्रजानां परिक्लेशाभाव: एव चन्द्रगुप्ताय रोचते |

3) भूषा: प्रीताभ्य्: प्रकृतिभ्य: किम इच्छन्ति ?

- भूपा: प्रिताभ्य: प्रकृतिभ्य: प्रतिप्रियं इच्छति |

4) भित्त: राजपुरुषा: कुत्र गृहजनं निक्षिपन्ति ?

- भीता: राजपुरुषा: पौराणां गृहेषु गर्हजनं निक्षिपन्ति |

3. **अधोलिखितानां कृदन्तानां प्रकारं लिखत ।**

1) **निष्क्रम्य = ...**

- निष्क्रम्य - निसा + क्रम (1 प.) संबंधक भुतकृदन्त अथवा ल्यबन्त अव्यय

2) **निर्वाहित:= ....**

- निर्वाहित: - निर् + वह् (1 प.) प्रेरक कर्मणि भुतकृदन्त्

3) **शङ्कनीय:= ....**

- शङ्कनीय: शडक् (1 आ.) विध्यर्थ कर्मणि कृदन्त

4) **इष्ट: इष् = ...**

- इष्ट: इष् (6 प.) कर्मणि भुतकृदन्त्

5) **प्रष्टव्यम् = ...**

- प्रष्टव्यम् - प्रच्छ (6 प.) विधार्थ कर्मणि कृदन्त्

6) **निक्षिप्य = ...**

- निक्षिप्य - नि + क्षिप् (प.) संबंधक भुतकृदन्त् अथवा ल्यबन्त अव्यम्

4. **समासप्रकारं लिखत ।**

1) **जातदोष:= ....**

- जातदोष: - जात: दोष: यस्य स: - बहुव्रीहि समास:

2) **वृद्धिलाभा: - ....**

- वृद्धिलाभा: वृद्धे: लाभा: - षष्ठी तत्पुरुष समास:

3) **नन्दराज्यम् = ...**

- नन्दराज्यम् - नन्दस्य राज्यम् - षष्ठी तत्पुरुष समास:

4) **परकलत्रम् = ...**

- परकलत्रम् - परस्य कलत्रं - षष्ठी तत्पुरुष समास:

5) **देशान्तरम् = ...**

- देशान्तरम् - अन्य: देश: - कर्मधारय समास:

5. वचनानुसारं धातुरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत ।

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
इच्छामि		
व्रजती		
परिक्रामति		

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
इच्छामि	इच्छाव:	इच्छाम:
व्रजती	व्रजत:	व्रजन्ती
परिक्रामति	परिक्रामत:	परिक्रामन्ती

6. रेखाडकितानां पदानां स्थाने प्रकोष्ठात् उचितं पदं चित्वा प्रश्नवाक्यं रचयत ।

(केन, क:, किंम् कीदृशम्, कस्य)

1) नन्दस्य अर्थसंबन्ध: प्रीतिजनक्: ।
2) एतत् प्रच्छादनंदोषम् उत्पादयति ।
3) अमात्यराक्षस: चन्द्रगुप्त न पराजेष्यति ।
4) शिष्य: चन्ददासेन सह प्रवषति ।

1) कस्य अर्थसंबन्ध: प्रीतिजनक्: ।
2) किंम् दोषम् उत्पादयति ?
3) क: चन्द्रगुप्त न पराजेष्यति ?
4) शिष्य: केन सह प्रविशति ?

7.

1) ચાણક્ય કઈ રીતે ચંદનદાસ પ્રત્યે અત્યાદર વ્યક્ત કરે છે?

- ચાણક્ય શેઠ ચંદનદાસનું સ્વાગર કરતાં કહે છે - શેઠજી, આ આસન છે; ત્યાં બેસો. પછી ચાણક્ય ચંદનદાસને આ પ્રશ્નો પુછે છે : વેપારધંધો બરાબર ચાલે છે ને; તમારા વૃદ્ધિના લાભ વધતા જાય છે ને ? ચાણક્ય આ રીતે ચંદનદાસ પ્રત્યે અત્યાદર વ્યક્ત કરે છે.

2) ચાણક્યના મતાનુસાર નંદના અને ચંદ્રગુપ્તના રાજ્યમાં શો ફરક છે ?

- ચાણક્યના મતાનુસાર, ચંદ્રગુપ્તના રાજ્યમાં ધન કરતાં પ્રજાના કલ્યાણનો વધુ ખ્યાલ રાખવામાં આવે છે; નંદના રાજ્યમાં ધનને મહત્વ આપવામાં આવે છે.